

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

**Ибрагимова Гулчехра Тохировна,
Гуламов Мусурмон Сайфулло ўғли
University of science and technologies
Тел: 90 8062010**

Замонавий дунё тез ўзгариб бормоқда. Ҳар куни инсон тафаккурига янги информациялар кириб келади. Янги кашфиётлар, ихтиролар ва янги технологиялар пайдо бўлади. Ушбу янгиланишлардан хабардор бўлиш, тушуниш ва инсон бутун ҳаёти давомида доимий равишда ўрганиши, ўзгарувчан шароитларга доимо мослашиши, тенденцияларга риоя қилиши ва улардан фойдаланиши заруриятга айланиб бўлган.

Сўнги йилларда бутун дунёда рақамли иқтисодиётни жадал ривожланиши кузатилмоқда: ўрганишни осонлаштирадиган ва унинг самарадорлигини оширадиган янги ихтиролар ва тенденциялар пайдо бўлмоқда. Рақамли иқтисодиётга эътибор маълумотларнинг мавжудлиги билан боғлиқ технологиялар дунёнинг барча мамлакатларининг иқтисодий ривожланишида тобора муҳим аҳамият касб этмоқда.

Рақамли иқтисодиёт-бу глобал ахборот маконида фаолият юритадиган давлатлараро, бизнес - ҳамжамияти ва фуқаролар ўртасидаги ижтимоий, маданий, иқтисодий ва технологик муносабатлар тизими бўлиб, товар ва хизматларни ишлаб чиқариш ва истеъмолчига етказиб беришнинг рақамли шакл ва турлари технологияларидан кенг фойдаланиш орқали, ижтимоий-иқтисодий жараёнлар самарадорлигини ошириш мақсадида бошқарув усуллари ва технологияларида доимий инновацион ўзгаришлардир.[3] Рақамли технологиялардан фойдаланиш бутун жамиятга товарлар ва хизматларни сотиш, давлат хизматларини кўрсатиш, фуқароларни ўқитиш, рақамли дивидендларни олиш учун, бу миллий фаровонлик, моддий фойда ўсишини англатади. Кўпгина хорижий ва маҳаллий тадқиқотчилар рақамли иқтисодиётни ахборот иқтисодиёти, билимлар иқтисодиёти, ижодий иқтисодиёт, интернет иқтисодиёти, тармоқ иқтисодиёти, электрон иқтисодиёт, янги иқтисодиёт ва бошқалар каби тушунчалар билан аниқлайдилар. Ушбу атамалар кўпинча постиндустриал иқтисодиётдаги янги ходисаларни ифодалаш учун синоним сифатида ишлатилади.

Рақамли иқтисодиёт шароитида аҳолини иш билан таъминлаш муаммолари янги маънога эга: инсон ва ижтимоий капитал бойликнинг асосий манбалари сифатида қаралади, бу одамлар онгининг фойдани кўпайтириш позициясидан максимал фойда олиш позициясига концептуал силжишини талаб қилади. Рақамли иқтисодиётга кириш даври меҳнат бозоридаги ўзгаришларга, инсон капиталига инвестициялар ва уни сифат жиҳатидан яхшилаш, янги шароитларга мослашиш ва давлат томонидан дастурий чора-тадбирларга тезкор жавоб беришни талаб қилади. Бу борада соҳада ривожланишнинг янги босқичи Ўзбекистон Президентининг 2020-йил

5-октябрдаги “Рақамли Ўзбекистон-2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Фармони имзоланиши бўлди. [2] Ушбу ҳужжатнинг қабул қилинишидан мақсад замонавий ҳақиқатларни ҳисобга олган ҳолда рақамли иқтисодиётга муваффақиятли ўтишдир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4699-сон қарорида 2023 йилга келиб рақамли иқтисодиётнинг мамлакат ялпи ички маҳсулотидаги улушини 2 бараварга кўпайтириш назарда тутилган .[3] Зеро, бугунги кунда рақамли иқтисодиётнинг мамлакат ЯИМдаги улуши 2,2 фоизни ташкил этмоқда.

Биз бугунги кунга келиб рақамли технологиялар ҳаётнинг мутлақо барча соҳаларида: иқтисодиёт ва молия, соғлиқни сақлаш, транспорт алоқалари, маданият ва хизмат кўрсатиш соҳаларида жорий этилмоқда. Шунингдек, рақамли технологиялар таълимда анча вақтдан бери қўлланилиб келмоқда ва биз таълим тизимини ҳам рақамли технологиясиз тасаввур эта олмаймиз.

Иқтисодиётда рўй бераётган жараёнлар динамикаси иқтисодиётнинг рақамли трансформациясида олий таълимни ривожлантириш бўйича таклифларни таҳлил қилиш ва ишлаб чиқишда таълим ҳамжамиятининг фаол позициясини талаб қилмоқда. Рақамли технологиялар замонавий таълим соҳасини қуйидаги йўналишларда ўзгартирмоқда: юқори касбий тайёргарлик, АКТ билимлари, тилларни ўқитиш, таълимнинг узлуксизлиги. Таълимнинг узлуксизлиги инсоннинг кундалик фаолиятида фойдаланиладиган рақамли ресурслар ўқув жараёнининг узлуксизлигини таъминлашга қаратилган, яъни. умрбод таълим, шунингдек, анъанавий таълим тўсиқларини енгиб ўтишга имкон берадиган илғор таълим технологиялари асосида уни индивидуаллаштириш: дастурни ишлаб чиқиш суръати, ўқитувчини танлаш, ўқитиш шакллари ва усуллари.

Таълимдаги рақамли технологияларнинг умумий кўриниши ўқитувчилар ва талабаларга янада самарали ва қизиқарли ўрганиш ва ўқитишга ёрдам берадиган турли хил воситалар ва дастурларнинг тавсифини ўз ичига олади. Ушбу технологиялардан турли таълим муассасаларида ва таълимнинг турли босқичларида бошланғич мактабдан университетгача фойдаланиш мумкин.

Таълим тизими бугунги кунда рақамли технологияларга сингиб кетаётгани шунчаки ҳайратланарли эмас, чунки, бугунги кунда ахборот маконида таклиф этилаётган кўплаб маълумотларни жиддий таҳлил қилиш ва чуқур ўрганиш педагогик нуктаи назаридан асослаш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Бугунги кунда ҳар бир олий таълим муассасаси танлаган стратегиясидан қатъи назар рақамли таълим технологияларини қўллашга ўтиши керак. Ушбу ўзгариш нафақат АТ ўрганиш ечимларини балки, университетда муҳим маданий ва ташкилий ўзгариш амалга оширади. Рақамли университетга ўтиш янада мослашувчан жараёнларни жорий этиш, корпоратив маданиятни ўзгартириш ва жараёнларни оптималлаштиришни ўз ичига олади. [4].

Хозирги кунда деярли барча талабалар рақамли технологиядан фойдаланишга қизиқади ва фойдаланади. Улар АТ ва интернет

технологияларини нафақат мутахассислик соҳасида, балки ижтимоий ҳаётда ва алоқа учун ҳам қўллайдилар. Лекин талабалар университет брендини рақамли технология билан боғламайдилар. Уларни бу кўпам қизиқтирмайди, балки уларни университет брендининг мажбурий функционал элементлари яъни таълим олишнинг қулайлиги, замонавий долзарб билим олиш, вақтни тежаш орқали ўқув жараёнидан қониқиш ва ўрганиш имконияти қизиқтиради.

Шундай қилиб, университетни рақамлаштириш таълим беришни янада қизиқарли ва самаралий жараёнга айлантиради. Бу албатта, университетнинг таълим бозорида рақобатбардошлигини оширишга, қўшимча қиймат яратишга ва талабаларни жалб қилишга олиб келади. Бундан ташқари энди олий таълим муассасалари ўртасида талабаларни жалб этиш учун кураш миллий иқтисодиёт доирасида эмас, балки, халқаро миқёсда амалга оширилади. Менининг фикримча албатта ҳар бир янгилик дастлаб ички бозорда қўлланилади Шунинг учун олий таълим муассасаси янги рақамли технологияларни аввало ўз ички тузилмасида қўллаши лозим. Бу янги таълим моделига ўтишда университетдан талаб қилинадиган барча инновацион ва маданий ўзгаришларни амалга ошириш ва самарадорликни қўлга киритиш учун зарурдир. Бундан ташқари жаҳон таълим бозорида ўз мавқеини сақлаб қолишга интилаётган университетлар олдида халқаро илмий ва таълим маконига кириш вазифаси турибди. Жумладан, QS World University Ranking жаҳон университети рейтингида мезонлар баъзи хорижий талабалар ва ўқитувчилар улуши жиҳатидан университет глобаллашув даражасини баҳолаш [5].

Шундай қилиб, университетнинг рақобатбардош устунлигини яратиш ва сақлаш янги технологияларни ўз вақтида жорий этиш ва натижада янги авлод таълим тизимига тубдан ўзгариш киритилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4699-сон қарори.// <http://www.lex.uz/docs/4800657>.
3. Г. Г. Головенчик. Цифровая экономика [Электронный ресурс] : учеб.-метод. комплекс / . – Минск : БГУ, 2020.– 1электрон. опт. диск (CD-OM).ISBN 978-985-566-847-4.
4. Исследование российского рынка онлайн-образования и образовательных технологи-ий. URL: <https://edmarket.digital/>
5. Введение в «Цифровую» экономику / А. В. Кешелава, В. Г. Буданов, В. Ю. Румянцев [и др.]; под общ. ред. А. В. Кешелава; гл. «цифр.» конс. И. А. Зимненко. - ВНИИ Геосистем, 2017. -28 с.